

แนวทางการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาแบบบูรณาการในมหาวิทยาลัยสงฆ์ไทย
GUIDELINES FOR INTEGRATED SOCIAL STUDIES EDUCATION
IN THAI BUDDHIST UNIVERSITIES

¹สุจิตตรา สะดู่ และ ²อำนวยการพร โสมจุมจัง

¹Sujittra Sadoo and ²Aumnuypron Homchoomchung

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

¹sujittraow@gmail.com

Received: October 17, 2024; **Revised:** December 5, 2024; **Accepted:** January 29, 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์ไทย และ 2) เพื่อนำเสนอแนวทางการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาแบบบูรณาการในมหาวิทยาลัยสงฆ์ไทย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาจากเอกสารและสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายซึ่งเป็นอาจารย์ประจำหลักสูตรสังคมศึกษา รวมจำนวน 12 รูป/คน ผลการวิจัยพบว่า 1. การจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์ไทย มีดังนี้ 1) การบูรณาการหลักธรรมะ 2) การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล 3) การเรียนการสอนแบบผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง 4) การเรียนรู้เชิงปฏิบัติ และ 5) การสอนโดยครูผู้เชี่ยวชาญ 2. แนวทางการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาแบบบูรณาการในมหาวิทยาลัยสงฆ์ไทย มีดังนี้ 1) การผสมผสานหลักธรรมะ 2) การบูรณาการวิชาการ 3) การเรียนรู้เชิงปฏิบัติ 4) การใช้เทคโนโลยี 5) การเสริมสร้างการคิดเชิงวิพากษ์ 6) การสนับสนุนการทำงานร่วมกัน และ 7) การเรียนรู้ตลอดชีวิต

คำสำคัญ : แนวทางการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา, แบบบูรณาการ, มหาวิทยาลัยสงฆ์ไทย

¹ นักวิชาการอิสระ

² ดร., นักวิชาการอิสระ

Abstract

The objectives of this research are: 1) To study the management of social studies education in Thai Buddhist universities and 2) To present guidelines for integrated social studies education in Thai Buddhist universities. This is qualitative research, conducted through document analysis and interviews with the target group, which consists of 12 social studies curriculum professors. The findings reveal that: 1) The management of social studies education in Thai Buddhist universities includes: 1) Integrating Buddhist principles. 2) Using digital technology. 3) Student-centered teaching. 4) Experiential learning, and 5) Teaching by expert teachers 2. Guidelines for integrated social studies education in Thai Buddhist universities are as follows: 1) Integrating Buddhist principles. 2) Academic integration. 3) Experiential learning. 4) Using technology. 5) Fostering critical thinking. 6) Supporting collaboration, and 7) Lifelong learning.

Keywords : Guidelines for social studies education, Integrated, Thai Buddhist universities

บทนำ

แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2560-2579 ได้กำหนดเป้าหมายการพัฒนาศักยภาพคนไทยให้มีทักษะในศตวรรษที่ 21 กล่าวคือการผลิตบัณฑิตที่มีความเชี่ยวชาญและมีความเป็นเลิศเฉพาะด้าน การมีทักษะชีวิตและการทำงาน การมีทักษะทางสังคม ทักษะการเรียนรู้วัฒนธรรม ทักษะด้านสารสนเทศและเทคโนโลยีสมัยใหม่ เป็นต้น (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เน้นการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ คิดสร้างสรรค์ เน้นให้ผู้เรียนมีความฉลาดรอบรู้ มีปัญญา รู้เท่าทันโลก และสามารถสืบเสาะหาความรู้ด้วยตนเองได้ ครูผู้สอนมีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการสอน ดังนั้น ผู้สอนจึงต้องให้ความสำคัญกับการส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถสร้างนวัตกรรมได้ สถาบันอุดมศึกษาต้องมีการปรับเปลี่ยนและติดตามการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก และการจัดการศึกษาเพื่อทักษะในศตวรรษที่ 21 เพื่อให้การส่งมอบผลผลิตสู่หน่วยผู้ใช้ได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ รวมถึงการผลิตบัณฑิตที่ตอบสนองพระราชบัญญัติการอุดมศึกษา พ.ศ.2562 ที่ให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษาที่ยึดหลักความรับผิดชอบต่อสังคมหลักเสรีภาพทางวิชาการ หลักความเป็นอิสระ หลักความเสมอภาค และหลักธรรมาภิบาล

พันธกิจหลักที่สำคัญของสถาบันอุดมศึกษาของคณะสงฆ์ไทยที่สำคัญ คือ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยในฐานะที่เป็นชุมปัญญาของสังคมที่เป็นพันธกิจที่ยอมรับในระดับสากลมี 4 ประการ คือ 1) ผลิตบัณฑิต ผลิตและพัฒนาบัณฑิตให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 9 ประการ คือ M = Morality มีปฏิปทาน่าเลื่อมใส A = Awareness เท่าทันความเปลี่ยนแปลงของสังคม H = Helpfulness มีศรัทธาอุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนา A = Ability มีความสามารถในการแก้ปัญหา C = Curiosity มีความใฝ่รู้ใฝ่คิด H = Hospitality รู้จักเสียสละเพื่อส่วนรวม U = Universality มีโลกทัศน์ กว้างไกล L = Leadership เป็นผู้นำด้านจิตใจและปัญญา A = Aspiration ศักยภาพที่จะพัฒนาตนเอง ให้เพียบพร้อมด้วยคุณธรรมและจริยธรรม 2) วิจัยและพัฒนา การวิจัยและค้นคว้า เพื่อสร้างองค์ความรู้ควบคู่ไปกับกระบวนการเรียนการสอน เน้นการพัฒนาองค์ความรู้ในพระไตรปิฎก โดยวิธีสหวิทยาการแล้วนำองค์ความรู้ที่ค้นพบมาประยุกต์ใช้แก้ปัญหา ศิลธรรม และจริยธรรมของสังคม รวมทั้งพัฒนา คุณภาพงานวิชาการด้านพระพุทธศาสนา 3) ส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการวิชาการแก่สังคม ส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการวิชาการแก่สังคม ตามปณิธานการจัดตั้งมหาวิทยาลัย ด้วยการปรับปรุงกิจกรรมต่างๆ ให้ประสานสอดคล้อง เอื้อต่อการส่งเสริม สนับสนุนกิจการคณะสงฆ์ สร้างความรู้ ความเข้าใจหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา สร้างจิตสำนึกด้านคุณธรรม จริยธรรมแก่ประชาชน จัดประชุมสัมมนา และฝึกอบรม เพื่อพัฒนาพระสงฆ์และบุคลากรทางศาสนา ให้มีศักยภาพในการธำรงรักษาเผยแผ่หลักคำสอน และเป็นแกนหลักในการพัฒนาจิตใจในวงกว้าง และ 4) ทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม เสริมสร้างและพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ให้เอื้อต่อการศึกษาศึกษา เพื่อสร้างจิตสำนึกและความภาคภูมิใจในความเป็นไทย สนับสนุนให้มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่น มาเป็นรากฐานของการพัฒนาอย่างมีดุลยภาพ (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ออนไลน์)

สังคมศึกษาเป็นศาสตร์สาขาหนึ่งที่สามารถพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนได้เป็นอย่างดี และมีความสำคัญในการพัฒนาพลเมืองของประเทศชาติ ดังที่ จอยส์ (Joyce. 1972 : 10) ได้กล่าวถึงความสำคัญของวิชาสังคมศึกษา ไว้ว่า วิชาสังคมศึกษาเป็นวิชาที่มีส่วนช่วยพัฒนาผู้เรียนให้มีความสามารถเข้าใจชีวิต สามารถปรับตัวให้เหมาะสมกับสภาพสังคมและวัฒนธรรม ตลอดจนสิ่งแวดล้อมต่างๆ รอบตัวผู้เรียน ซึ่งประสบการณ์เหล่านี้จะเกิดประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตต่อไป นอกจากนี้ อธิเดช น้อยไม้ (2560 : 14) ได้กล่าวถึงความสำคัญของวิชาสังคมศึกษา ไว้ว่า วิชาสังคมศึกษา นับเป็นวิชาที่มีความสำคัญอย่างมากต่อการพัฒนาพลเมืองที่มีคุณภาพของประเทศ เพราะสังคมศึกษาเป็นวิชาที่มุ่งศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ด้วยกัน มนุษย์กับสิ่งแวดล้อม มนุษย์กับสถาบันต่างๆ ทางสังคม โดยสิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องและส่งผลต่อการ

ดำรงชีวิต การเตรียมความพร้อม เมื่อต้องเผชิญกับปัญหาและสถานการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น ตลอดจนการประพัตินในการอยู่ร่วมกัน เพื่อให้พลเมืองทุกคนในสังคมสามารถปรับตัวและดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข ดังนั้นความสำคัญของวิชาสังคมศึกษา จะเห็นได้ว่า วิชาสังคมศึกษา เป็นวิชาที่มีการบูรณาการสาขาแขนงต่างๆ ทางสังคมศาสตร์ ที่มีความเฉพาะเจาะจงในแต่ละเรื่อง เพื่อนำมาสร้างความรู้และส่งเสริมประสบการณ์ ให้มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ในสังคมที่มีการปฏิสัมพันธ์ด้วยกัน หรือปฏิสัมพันธ์กับสถาบัน ตลอดจนสิ่งแวดล้อม สามารถช่วยให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจ ความเป็นไปของสังคม ทั้งนี้สามารถปรับตัวให้เข้ากับสังคมและอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสงบสุข ในฐานะพลเมืองที่ดีของสังคมไทยตลอดจนความเป็นพลโลก

การจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาเป็นการพัฒนาศักยภาพผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทั้งในด้านสติปัญญา เจตคติ และทักษะความสามารถด้านต่าง ๆ ซึ่งการจัดการเรียนรู้ในวิชาสังคมศึกษา หรือกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ควรเน้นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย โดยการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย ต้องคำนึงถึงความเหมาะสมของผู้เรียน วัย เพศ และวุฒิภาวะ ในการจัดการเรียนรู้ควรมีลักษณะของการบูรณาการองค์ความรู้จากศาสตร์ต่าง ๆ และแขนงวิชาต่าง ๆ มาใช้เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีโอกาสได้ใช้ความรู้ ความคิด ทักษะ ประสบการณ์ และความสามารถในการเรียนรู้มาเชื่อมโยงสิ่งที่เรียนในตำราให้เข้ากับชีวิตจริง ตลอดจนดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข ดังนั้นแนวทางการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาแบบบูรณาการในมหาวิทยาลัยสงฆ์ไทยจะช่วยให้การจัดการเรียนรู้ในมหาวิทยาลัยสงฆ์ไทยมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับความต้องการของสังคมปัจจุบัน

วัตถุประสงค์การศึกษา

1. เพื่อศึกษาการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์ไทย
2. เพื่อนำเสนอแนวทางการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาแบบบูรณาการในมหาวิทยาลัยสงฆ์ไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารหรือการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (Interview) เป็นวิธีวิจัยเพื่อให้ทราบถึงแนวทางการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาแบบบูรณาการในมหาวิทยาลัยสงฆ์ไทย โดยมีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มเป้าหมาย

ประชากร ได้แก่ คณาจารย์ประจำหลักสูตรการสอนสังคมศึกษา ในมหาวิทยาลัยสงฆ์ ได้แก่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น จำนวน 15 รูป/คน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย จำนวน 10 รูป/คน และ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน จำนวน 15 รูป/คน รวมจำนวน 45 รูป/คน

กลุ่มเป้าหมาย (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ) ได้แก่ คณาจารย์ประจำหลักสูตรการสอนสังคมศึกษา ในมหาวิทยาลัยสงฆ์ ได้แก่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย จำนวน 10 รูป/คน และ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน จำนวน 12 รูป/คน ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling)

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

มุ่งศึกษาแนวทางการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาแบบบูรณาการในมหาวิทยาลัยสงฆ์ไทย

3. เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview)

4. การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย

โดยการสำรวจและวิเคราะห์ข้อมูลจากหนังสือ เอกสาร ตำรา วารสาร งานวิจัย และวิทยานิพนธ์ และวิเคราะห์การสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายเกี่ยวกับแนวทางการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาแบบบูรณาการในมหาวิทยาลัยสงฆ์ไทย โดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย

การวิจัยแนวทางการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาแบบบูรณาการในมหาวิทยาลัยสงฆ์ไทย มีผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. การจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์ไทย มีดังนี้ 1) การบูรณาการหลักธรรม 2) การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล 3) การเรียนการสอนแบบผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง 4) การเรียนรู้เชิงปฏิบัติ และ 5) การสอนโดยครูผู้เชี่ยวชาญ

2. แนวทางการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาแบบบูรณาการในมหาวิทยาลัยสงฆ์ไทย มีดังนี้ 1) การผสมผสานหลักธรรม 2) การบูรณาการวิชาการ 3) การเรียนรู้เชิงปฏิบัติ 4) การใช้เทคโนโลยี 5) การเสริมสร้างการคิดเชิงวิพากษ์ 6) การสนับสนุนการทำงานร่วมกัน และ 7) การเรียนรู้ตลอดชีวิต

อภิปรายผล

การวิจัยแนวทางการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาแบบบูรณาการในมหาวิทยาลัยสงฆ์ไทย มีประเด็นที่สำคัญ สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

1. การจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์ไทย

1.1 การบูรณาการหลักธรรมะ โดยการเรียนการสอนจะรวมเอาหลักธรรมะเข้ามาเป็นพื้นฐานในการเรียนรู้ เพื่อเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม และสติสัมปชัญญะ

1.2 การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล แม้ว่าจะเป็นมหาวิทยาลัยสงฆ์ แต่การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการเรียนการสอนก็เริ่มมีมากขึ้น เพื่อให้ทันสมัยและตอบสนองต่อความต้องการของนักศึกษา

1.3 การเรียนการสอนแบบผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง มีการปรับการเรียนการสอนให้เน้นไปที่ความต้องการและความสนใจของนักศึกษา ทำให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้มากขึ้น

1.4 การเรียนรู้เชิงปฏิบัติ การจัดกิจกรรมเชิงปฏิบัติ เช่น การออกค่าย การทำงานอาสา และการศึกษาดูงาน เพื่อให้นักศึกษาได้ประสบการณ์ที่หลากหลาย

1.5 การสอนโดยครูผู้เชี่ยวชาญ อาจารย์ที่สอนมีความรู้และความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาต่างๆ รวมถึงมีประสบการณ์ในการนำหลักธรรมะมาใช้ในการสอน

ทั้งหมดนี้ทำให้การเรียนรู้ในมหาวิทยาลัยสงฆ์ไทยมีความครอบคลุมและมีประสิทธิภาพในการพัฒนาทักษะและความรู้ของนักศึกษา ซึ่งจะเห็นได้ว่าการศกษาของคณะสงฆ์ไทยมีพัฒนาการมาจากอดีตมาก โดยมหาวิทยาลัยสงฆ์เป็นการจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาของคณะสงฆ์ซึ่งเปิดรับบุคคลทุกระดับและนอกรั้วคณะสงฆ์ ทุกคนที่เข้ามาเป็นสมาชิกของ สถาบันสงฆ์นั้นแล้วมีสิทธิเสมอกันในทางด้านการปกครองและชีวิตทางสังคม มีข้อกำหนดเพียง ให้แสดงความเคารพกันตามลำดับอายุสมาชิกภาพ และมีโอกาสเท่าเทียมกันในการที่จะได้รับการ ศึกษาอบรมตลอดจนปฏิบัติเพื่อเข้าถึงจุดหมายสูงสุดที่ชีวิตในสงฆ์จะเข้าถึงได้สถาบันวัดกลายเป็น สถาบันทางการศึกษา เพราะเป็นที่ฝึกหัดอบรม บรยากาศภายในวัดรวมถึงวิถีชีวิตของพระสงฆ์ ภายในวัดเป็นบรรยากาศสำหรับฝึกหัดพัฒนาคนและพัฒนาตนให้เดินไปในวิถีชีวิตที่ถูกต้องดีงาม ตามระบบพัฒนาคน 3 ด้าน ที่เรียกว่า ไตรสิกขา ได้แก่ 1) ฝึกฝนพัฒนาในการแสดงออกทางกายและวาจา (อภิสีล) 2) ฝึกฝนพัฒนาด้านคุณภาพ สมรรถภาพ และสุขภาพจิต (อภิจิต) และ 3) ฝึกฝนพัฒนาสมองหรือปัญญา (อภิปญญา) สอดคล้องกับ พระมหาพรหมชา นิธิบุญยากร (2557) ที่กล่าวว่า มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นมหาวิทยาลัยสงฆ์ที่มีบทบาทสำคัญในการเป็นศูนย์กลางการศึกษาพระพุทธศาสนาทั้งในระดับชาติและนานาชาติ ที่มุ่งจัดการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณร

และคฤหัสถ์ เปิดสอนทั้งระดับปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอก โดยมีพันธกิจผลิตบัณฑิต วิจัย และพัฒนา ส่งเสริมพระพุทธศาสนา และบริการวิชาการแก่สังคม และทำนุบำรุง ศิลปวัฒนธรรม ได้จัดการศึกษาตามแนวพระราชปณิธานของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า เจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 องค์พระผู้ทรงสถาปนามหาวิทยาลัยที่มีพระราชประสงค์ให้มหาวิทยาลัยเป็น แหล่งการศึกษาพระไตรปิฎกและวิชาการชั้นสูงสำหรับพระภิกษุสามเณร และคฤหัสถ์ โดย การศึกษาหลักธรรมคำสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าให้เข้าใจและเข้าถึงพร้อมทั้งนำศาสตร์ สมัยใหม่มายืนยันรับรองความเป็นมณีนีระแห่งพุทธธรรม แล้วเผยแผ่ต่อสังคมในรูปแบบการ จัดการความรู้สู่สาธารณะ จากเหตุผลความเปลี่ยนแปลงของยุคสมัย ในการจัดการเรียนรู้ของ มหาวิทยาลัยทางพระพุทธศาสนาจึงต้องปรับกลยุทธ์เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมโลก โดย เน้นการบูรณาการพระพุทธศาสนากับวิทยาการ หรือศาสตร์สมัยใหม่ภายใต้ปรัชญาคือ การจัดการ ศึกษาพระพุทธศาสนา บูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ พัฒนาจิตใจและสังคม สอดคล้องกับ พระ ปลัดวสันต์ ธีรวโร และพูลศักดิ์ หอมสมบัติ (2565) ได้กล่าวว่าแนวทางการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษ ที่ 21 สำหรับมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาสมรรถนะ ของผู้เรียนให้สามารถเรียนรู้การดำรงชีวิตอยู่ในสังคม และการอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นได้อย่างมี ความสุข ตลอดจนสามารถนำเอาความรู้ความเข้าใจนั้นไปปรับใช้ให้เข้ากับสภาพสังคมที่แปรเปลี่ยน ได้อย่างเหมาะสม สมดุล และยั่งยืนสอดคล้องกับเจตนารมณ์เพื่อการจัดการศึกษาพระพุทธศาสนา เพื่อเป้าหมายในการสร้างคนจะต้องให้สมบูรณ์ครบทั้งความรู้และความประพฤติที่ดี (ความรู้คู่ คุณธรรม) ในเวลาเดียวกัน อันเป็นภาระงานการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยทาง พระพุทธศาสนา แนวทางการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สำหรับมหาวิทยาลัยทาง พระพุทธศาสนาที่สำคัญ ได้แก่ (1) ส่งเสริมคุณภาพการจัดการเรียนการสอนของอาจารย์ใน สถาบันอุดมศึกษา (2) การเสริมสร้างทักษะ 3R 8C สำหรับผู้เรียน (3) การเสริมสร้างทักษะ C-Teacher สำหรับผู้สอนผู้สอน (4) การบูรณาการพุทธวิธีการสอนกับการจัดการเรียนรู้

2. แนวทางการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาแบบบูรณาการในมหาวิทยาลัยสงฆ์ไทย

แนวทางการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาแบบบูรณาการในมหาวิทยาลัยสงฆ์ไทยควร ประกอบด้วยหลายมิติที่สอดคล้องกับหลักธรรมะและสังคมปัจจุบัน ดังนี้:

2.1 การผสมผสานหลักธรรมะ โดยใช้หลักธรรมะและคำสอนของพระพุทธศาสนา เป็นพื้นฐานในการจัดการเรียนรู้ เพื่อเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมในนักศึกษา

2.2 การบูรณาการวิชาการ รวมเนื้อหาวิชาต่างๆที่เกี่ยวข้องกับสังคมศึกษา เช่น ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม การเมือง และเศรษฐศาสตร์ เพื่อให้การเรียนรู้มีความหลากหลายและ ครอบคลุม

2.3 การเรียนรู้เชิงปฏิบัติ โดยจัดกิจกรรมที่นักศึกษาได้ลงมือปฏิบัติจริง เช่น โครงการบริการชุมชน การศึกษาดูงาน หรือการสนทนาแลกเปลี่ยนกับผู้รู้

2.4 การใช้เทคโนโลยี โดยนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการเรียนการสอน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้และทำให้นักศึกษามีความสามารถในการใช้เครื่องมือดิจิทัล

2.5 การเสริมสร้างการคิดเชิงวิพากษ์ โดยการฝึกทักษะการคิดวิเคราะห์ การวิจารณ์ และการแก้ปัญหา เพื่อให้นักศึกษามีความสามารถในการคิดเชิงวิพากษ์

2.6 การสนับสนุนการทำงานร่วมกัน โดยเน้นการทำงานเป็นทีมและการร่วมมือระหว่างนักศึกษา เพื่อเสริมสร้างทักษะการสื่อสารและการทำงานร่วมกัน

2.7 การเรียนรู้ตลอดชีวิต ส่งเสริมให้นักศึกษามีความเต็มใจและความสามารถในการเรียนรู้และปรับตัวตลอดชีวิต

แนวทางเหล่านี้จะช่วยให้การจัดการเรียนรู้ในมหาวิทยาลัยสงฆ์ไทยมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับความต้องการของสังคมปัจจุบัน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนด้วยการบูรณาการเป็นส่วนที่สำคัญของหลักสูตรแบบบูรณาการ การออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนจะต้องคำนึงถึงหลักของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสอดคล้องกับ สาลี รักสุทธี และคณะ (2544) ได้เสนอหลักการออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนในหลักสูตรแบบบูรณาการ ดังนี้

1. จัดกิจกรรมที่ใช้ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมทุกด้าน ได้แก่ ร่างกาย สติปัญญา สังคม และอารมณ์
2. ยึดการบูรณาการวิชาเป็นสำคัญ โดยการบูรณาการทั้งภายในวิชาเดียวกันหรือระหว่าง วิชาเชื่อมโยงหรือบูรณาการเข้าด้วยกันให้เป็นความรู้แบบองค์รวม
3. ยึดกลุ่มเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญ โดยให้ผู้เรียนมีโอกาสได้ปฏิสัมพันธ์กันในกลุ่มปรึกษาหารือ และแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ประสบการณ์ซึ่งกันและกัน
4. ยึดการค้นพบด้วยตนเองเป็นสำคัญ
5. เน้นกระบวนการควบคู่ไปกับผลงานโดยการส่งเสริมให้ผู้เรียนวิเคราะห์ถึงกระบวนการต่างๆ ที่ทำให้เกิดผลงาน โดยคำนึงถึงประสิทธิผลของงานด้วย
6. เน้นการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ส่งเสริมให้เกิดการปฏิบัติจริงและการติดตามผลการปฏิบัติของผู้เรียน
7. เน้นการเรียนรู้อย่างมีความสุขและมีความหมาย
8. เน้นการเป็นคนดีและมีคุณค่าต่อสังคม ประเทศชาติ เห็นคุณค่าของสรรพสิ่งหรือส่วนรวมมากกว่าส่วนตน

อรรถย มูลคำ และคณะ (2542) ได้เสนอหลักในการจัดการเรียนการสอนในหลักสูตรบูรณาการ ได้แก่

1. จัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนการสอนอย่างกระตือรือร้น
2. ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ร่วมกันทำงานกลุ่มด้วยตนเอง โดยส่งเสริมให้มีกิจกรรมกลุ่มลักษณะต่างๆ หลากหลายในการเรียนการสอน และส่งเสริมให้ผู้เรียนมีโอกาสได้ลงมือทำ
3. จัดประสบการณ์ตรงให้แก่ผู้เรียน ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้สิ่งที่เรียนรู้ที่เป็นรูปธรรมเข้าใจง่ายตรงกับความจริง สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีเหตุผล
4. จัดบรรยากาศในชั้นเรียนที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกลึกซึ้งกล้าคิดกล้าทำ ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้แสดงออกซึ่งความรู้สึกรักคิดของตนเองต่อสาธารณะชนหรือเพื่อนร่วมชั้นเรียน
5. เน้นการปลูกฝังจิตสำนึก ค่านิยม และจริยธรรมที่ถูกต้องดีงาม ให้ผู้เรียนสามารถวางแผนแยกแยะความถูกต้องดีงามและความเหมาะสมได้ สามารถจัดความขัดแย้งได้ด้วยเหตุผล มีความกล้าหาญทางจริยธรรม และแก้ไขปัญหาด้วยปัญญาและสามัคคี

แนวคิดเดียวกันนี้ วลัย พาณิช (2544) ได้เสนอแนวทางการออกแบบการเรียนการสอนแบบบูรณาการออกเป็น 2 ลักษณะ

1. ลักษณะที่เป็นหัวเรื่อง (Theme) แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ 1.1) การจัดการเรียนการสอนแบบจัดหน่วยบูรณาการ (Integrated Unit) ซึ่งจะต้องมีเนื้อหาและกระบวนการ วิธีการ และเนื้อหาวิชาที่จะบูรณาการตั้งแต่ 2 วิชาขึ้นไป 1.2) การจัดการเรียนการสอนแบบมีหัวเรื่อง (Theme) จะไม่มีการบูรณาการเชิงเนื้อหาวิชา เรียกว่า เป็นการบูรณาการแบบหน่วยการเรียนรู้หรือหน่วยรายวิชา

2. ลักษณะที่เป็นโครงการ เป็นการสอนตั้งแต่ 2 วิชาขึ้นไป ให้ผู้เรียนสามารถจัดในรูปของโครงการที่บูรณาการเชื่อมโยงเนื้อหาความรู้จากหลายหลากวิชาในเรื่องเดียวกัน มอบหมายให้ผู้เรียนทำโครงการร่วมกัน ผู้สอนวางแผนการสอนร่วมกันและกำหนดงานหรือโครงการร่วมกัน

กระบวนการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการนั้น จะต้องมีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญเน้นการสอนที่เป็นบูรณาการ (Integrative Teaching Styles) ซึ่งต้องมีวิธีการที่หลากหลายให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ใช้เทคนิคการเรียนการสอนที่ผสมผสานกัน ฝึกให้ผู้เรียนค้นหาคำตอบด้วยวิธีสืบสอบ (Inquiry) หรือใช้วิธีการแก้ปัญหา (Problem Solving) เน้นการทำงานร่วมกันมีงานกลุ่มหรืองานเดี่ยวผสมผสานกันไป

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการทำให้เกิดการเชื่อมโยงสิ่งที่เป็นความรู้กับเหตุการณ์รอบๆ ตัว หรือเนื้อหาอื่นๆ ซึ่งมีผลทำให้ความรู้ไม่ถูกเก็บไว้ในสมองแต่เพียงลำพัง แต่ถูกเชื่อมโยงไปใช้จนเกิดความหมายเป็นความรู้ใหม่ที่ซับซ้อนกว่าเดิมและการบูรณาการทางการสอนยังช่วยให้ผู้สอนได้รับความสะดวกในการจัดการเรียนการสอนที่จะนำไปสู่ปฏิบัติการสอนได้อย่างผสมกลมกลืนต่อเนื่อง จัดเรียงลำดับตามเหตุการณ์ของกิจกรรมที่มุ่งเสริมการเรียนการสอนทุกรูปแบบไว้อย่างครบถ้วนเป็นการลดภาระให้แก่ผู้สอนให้สอนอย่างได้ผล โดยเฉพาะการจัดการศึกษามหาวิทยาลัยสงฆ์มีลักษณะที่เฉพาะเจาะจงและเกี่ยวข้องกับหลักธรรมะและวัฒนธรรมไทยเป็นหลัก โดยมีการเรียนการสอนที่เน้นหลักธรรมะและคำสอนของพระพุทธศาสนา เพื่อเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม และการมีสติสัมปชัญญะ รวมการเรียนการสอนเกี่ยวกับประวัติศาสตร์พุทธศาสนา และการปฏิบัติทางศาสนา เช่น การสวดมนต์ การปฏิบัติธรรม รวมไปถึงการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นการพัฒนาจิตใจควบคู่กับปัญญา เพื่อให้ให้นักศึกษามีความรู้และคุณธรรมในเวลาเดียวกัน

เอกสารอ้างอิง

- พระปลัดวสันต์ ธีรวโร และพลศักดิ์ หอมสมบัติ. (2565). *แนวทางการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สำหรับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย*.วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์,7(3),53-64.
- พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (นิตฺยอุณฺยากร). (2557).*พระพุทธศาสนากับวิทยาการสมัยใหม่*.
- พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. <http://oldweb.mcu.ac.th/site/philosophy.php>
- วลัย พานิช. (2544). *การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการสำหรับผู้เรียนระดับมัธยมศึกษา*.
- กรุงเทพฯ : บพิธการพิมพ์.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2560-2579*. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : พริกหวานกราฟฟิค.
- สำลี รักสุทธี และคณะ. (2544). *เทคนิควิธีการพัฒนาหลักสูตรแบบบูรณาการ*. กรุงเทพฯ : พัฒนศึกษา.
- อรทัย มูลคำ และคณะ. (2542). *การบูรณาการหลักสูตรและการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ*. กรุงเทพฯ :ภาพพิมพ์.
- อิทธิเดช น้อยไม้. (2560). *หลักสูตรและการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา*. กรุงเทพฯ: โอ.เอส.พรินติ้ง เฮ้าส์.